

INDEKS 1072

EZGU FIKR, EZGU SO‘Z, EZGU AMAL!

ILM SARCHASHMALARI

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETINING
ILMIY-NAZARIY, METODIK JURNALI

ISSN 2010-6246

9 772010 624002

2021-5

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI**

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

ILM SARCHASHMALARI

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining FILOLOGIYA, FALSAFA, FIZIKA-MATEMATIKA hamda PEDAGOGIKA fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrdir.

5.2021

**научно-теоритический методический журнал
Издаётся с 2001 года**

Urganch – 2021

яъни табиатни муҳофаза қилиш ва табиат ресурсларидан самарали фойдаланиш асосий мақсад қилиб қўйилган; 2) миллий давлат ҳудудида “табиат-жамият-инсон” тизими муносабатларини мувофиқлаштириш, минтақа ва глобал миқёсда экологик хавфсизлик шартидир; 3) Ўзбекистонда шахс, жамият ва давлатнинг ҳаётий зарур эҳтиёжларини қондириш – экологик муҳит хавфсизлигини таъминлашга боғлиқдир; 4) экологик хавфсизликни таъминлаш – жамият ижтимоий, иқтисодий, сиёсий маданий тараққиёти истиқболларини белгиловчи омилдир; 5) умуминсониятнинг экологик хавфсизликка эҳтиёжи ва уни таъминлашдан манфаатдорлиги дунё геоэкологик манзарасини белгилайди.

Жураев Бобомурод Тожиевич (Бухоро Давлат университети Педагогика кафедраси ўқитувчиси)
СОМОНИЙЛАР ДАВРИ МУТАФАККИРЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ-ИЖТИМОЙ
ҚАРАШЛАРИДА ТАЪЛИМ ВА ТАРБИЯ МАСАЛАЛАРИ

***Аннотация.** Мақолада сомониёлар даврида ижтимоий-маданий ҳаёт ва бу даврда яшаб ижод қилган айрим мутафаккирларнинг педагогик қарашлари ёритилган.*

***Аннотация.** В статье описывается социокультурная жизнь саманидов и их педагогические взгляды некоторых мыслителей, которые жили и работали в этот период.*

***Annotation.** The article describes the socio-cultural life of the Samanids and their pedagogical views of some thinkers who lived and worked during this period.*

***Калим сўзлар:** сомониёлар, маънавий мерос, таълим, тарбия, педагогик қараш, илм, маданият, мутафаккирлар.*

***Ключевые слова:** саманиды, духовное наследие, образование, воспитание, педагогическое мировоззрение, наука, культура, мыслители.*

***Keywords:** Samanids, spiritual heritage, education, upbringing, pedagogical worldview, science, culture, thinkers.*

Таълим ва тарбия ҳар доим инсониятнинг асосий муаммоларидан бири бўлиб, ҳозирги кунга қадар уни амалга оширишнинг шакл, метод ва воситалари мутафаккир ва тадқиқотчилар томонидан турлича талқин қилинган. Марказий Осиё халқлари қадим замонлардан бошлаб таълим, тарбия ва шахсни ривожлантириш масалаларига алоҳида эътибор билан ёндашганлар. IX–XI асрларда шахсни тарбиялаш ва шакллантириш масаласи энг долзарб масалалардан бири эди. Бу даврда яшаган таниқли илм-фан ва адабиёт мутафаккирларининг асарларида таълим ва тарбия масаласи асосий муаммолардан бири сифатида қаралган.

Таъкидлаш жоизки, сомониёлар даврида илғор таълимий ва тарбиявий қарашлар негизида илм-фан, маданият ва ижтимоий ҳаётнинг бошқа соҳалари ривожлана бошланди. Мовароуннаҳр ва Хуросонда илм-фан, адабиётнинг ривожланиши кўп асрлик анъаналарга асосланган эди. Бухоро, Самарқанд, Балх, Марв, Панжакент, Нишопур, Ҳирот, Хўжанд, Хулбук, Истаравшан, Бунжакат каби Мовароуннаҳр ва Хуросоннинг шаҳарлари маданий, илмий ва адабий марказларга айланди. Бу давр маданият ва фалсафий-адабий тафаккур тарихидаги ноёб даврдир.

“Дунёнинг турли халқлари маданияти ва адабиёти тарихида ўз тараққиёти ва гуллаб-яшнаши билан ажралиб турадиган ва жаҳон цивилизациясининг ноёб ютуқлари билан бойитган махсус даврлар мавжуд. Қадимги юнон фалсафаси ва санъати, Италия Уйғониш даври, француз-немис таълим даври, 19-аср рус адабиёти ана шундай гуллаб-яшнаган тарихий даврлар сирасига киради. Минг йиллар давомида турли тилларда ва ёзувларда пайдо бўлган Эрон халқининг бой ва қадимий адабиёти тарихида сомониёлардан бошланган X аср адабиёти ва маданияти жаҳон цивилизацияси тарихида гуллаб-яшнаган даврлардан бири ҳисобланади. Олимлар бу даврни “Олтин аср” ёки “Ажамнинг тикланиши” деб аташлари бежиз эмас”, деб таъкидлайди М.Мирзо.¹

Бу даврнинг муҳим маданий марказларидан бири Бухоро шаҳри бўлиб, у ерда бошқа минтақалардан мутафаккир ва олимлар йиғилган. Хусусан, ўша пайтда дунёдаги энг катта кутубхоналардан бири бўлган “Сивон ул-ҳикмат” (“Ҳикматлар хазинаси”) кутубхонасида турли хил китоблар мавжуд бўлиб, олимлар ва адабиёт арбобларини ўзига жалб қилган. Бухоро китоб бозоридан ўша даврнинг яхши илмий асарларини топиш мумкин эди.

¹ Муллоаҳмад М. Равзанаи хирад. «Равшанфикр», Душанбе, 2017, с. 5.

Сомонийлар томонидан яратилган маданий муҳит фан, адабиёт ва санъатнинг ҳар томонлама ривожланишига ҳисса қўшди. Демак, айнан шу даврда нафақат бизнинг маданиятимиз тарихида ноёб бўлган, балки илм-фан, маданият ва жаҳон адабиётида юқори мавқега эга бўлган бир қатор буюк ёзувчилар ва алломалар этишиб чиқди. Бу даврда шеърят, айниқса, машҳур бўлган. Таниқ-ли шоирлар Абу Абдуллоҳ Рудакий, Шаҳид Балхий, Муродий, Абул Шакур Балхий, Башшор Мар-ғазӣ, Фароловий, Имора Марвазий, Робе Қаздорӣ, Сипеҳр Бухорӣ, Мантиқий Розӣ, Абулаббос Марвазий, Шокир Бухорӣ, Тайён Марғазӣ, Кисоӣ Марвазий, Абулмуайяд Балхий, Дақиқӣ, Мунжиқ Термизӣ, Маъруфӣ Балхий, Хусравонӣ, Абулфатҳ Бустӣ, Қамарӣ Журжонӣ турли асарлари билан шеърятини нафақат ривожлантирдилар, балки энг юқори нуқтага олиб чиқдилар.

Бу даврда таълим манбаи бўлган адабиёт ниҳоятда ривожланди. Юқорида тилга олинган буюк инсонларнинг барча асарлари адолатли ва инсонпарвар жамиятнинг ахлоқий меъёрларига бағишланган. Ушбу буюк мутафаккирлар ахлоқий, маърифӣ ва педагогик мероси билан нафақат Шарқ халқларига тарбиявий таъсир кўрсатган, балки уларнинг асарларининг жаҳон цивилизациясига таъсири ҳам катта.

Рудакий шеърятини маърифат ва чуқур тафаккурни ифодалашнинг энг яхши намунасидир. Рудакийнинг машҳур таниқли асарларидан бири бу “Калила ва Димна” бўлиб, унда илм-фан, кундалик ҳаётни ўрганиш, унинг инсон онги ривожланишидаги ўрни, ижтимоӣ муҳитнинг инсон қиёфаси ва маънавий табиатига таъсири ҳақидаги ғоялар келтирилган.

Рудакий таълим тизимида илм ва фанни ўрганишни зарур деб билади ҳамда инсоният жамиятининг тараққиётини ўрганиш ва билишда кўради. Рудакийнинг таъкидлашича, билим ва донолик ҳар доим жамиятнинг ривожланишига ҳисса қўшган. Инсоният илм-фан ва билимларни авлоддан-авлодга мерос қилиб олди. Рудакий нуқтаи назаридан доно ва билимдон одам ҳар хил офат ва тўсиқларни донолик ва билим ёрдамида енгиб, бахт ва саодатга эришади:

*То ҷаҳон буд аз сари мардум фароз,
Кас набуд аз роҳи дониш бениёз.
Мардумони бихрад андар-ин замон,
Роҳи дониширо ба ҳар гуна забон.
Гирд карданду гиромӣ доштанд,
То ба санг андар ҳаме бингоштанд.
“Дониш андар дил чароғи равшан аст
В-аз ҳама бад бар тани ту ҷавшан аст”.¹*

Таржимаси:

*Одамдан юқори тураркан олам,
Билим оширмоққа муҳтождир одам.
Ақлли кишилар ҳар қайси тилда
Ҳар қандай замонда ҳар қайси хилда.
Билимларни тўплаб ҳурмат этдилар,
Тошларга нақш этиб, битиб кетдилар.
“Одамлар қалбининг чароғи билим,
Балодан сақланиш яроғи билим”.²*

Рудакийнинг фикрига кўра, инсон доимо илм ва билимга муҳтож, бу унинг қалбининг “ёркин нури”, “танасининг зирҳи” ва ҳаёт муаммосини ҳал қилувчидур. Билим маънавий ва маданий ҳазинадир, унга ҳеч бир ҳазина тенг келмайди:

*Ҳеч ганче нест аз фарҳанг беҳ,
То тавонӣ, рӯй бар ин ин ганч неҳ.³*

Таржимаси:

*Илимдан яхшироқ ҳазина бўлмас,
Қўлингдан келганча тера олсанг бас!⁴*

¹ Рудақӣ А. Ашъор. Душанбе: «Адиб», 2007, с. 43.

² Рудақӣ ва Бобо Тоҳир шеърятидан Шоислом Шомӯҳаммедов таржималари. Т., 1994, с. 61.

³ Рудақӣ А. «Осор». Сталинобод, 1958, с. 393.

⁴ Рудақӣ ва Бобо Тоҳир шеърятидан Шоислом Шомӯҳаммедов таржималари. Т., 1994, 64-бет.

Рудакийнинг фикрига кўра, инсон онги ва ақл-идроки, илм ва билимларни инсон ҳаёти билан боғлиқ ҳолда ўрганиш маъно ва қадриятга эга бўлади. Мутафаккир ҳаётни инсоннинг кадр-қиммати билишнинг асосий мезони деб билади ва инсон табиатининг намоён бўлишини, унинг маънавий бойишини хатти-ҳаракатларида ва амалларида кўради. Демак, Рудакий ўзининг таълим тизимида одамларни қийин пайтларда тушкунликка тушмасликка ва ҳаётдаги қийинчиликларни кучли ирода билан, айниқса, билим ва донолик билан енгишга чақиради.

Рудакийнинг яна бир машҳур китъасида инсон иродасининг муҳим фазилати бўлган мардоналик фазилати эътироф этилган. У ушбу иродавий фазилатнинг инсон шахсиятида шаклланишини таъкидлайди. Шунинг учун ўз-ўзини бошқариш мардлик белгисидир, дейилган. Муҳтож, носоғлом кишиларга самимийлик, меҳр-оқибат ва ҳурмат қилишни жасорат деб билади. Рўдакий мардликни йиқилганга озор беришни раво кўрмасдан, аксинча, унинг қўлидан ушлаб, ёрдамга шошилган кишида кўради.

*Гар бар сари нафси худ амирӣ, мардӣ,
Бар кӯру кар-ар нукта нагирӣ, мардӣ.
Мардӣ набувад фитодаро пой задан,
Гар дасти фитодае бигирӣ, мардӣ.¹*

Таржимаси:

*Ўз нафсини мағлуб этолган марддир,
Ғийбатлардан узоқ кетолган марддир,
Номард тегиб ўтар йиқилганларни,
Ожизлар қўлини тутолган марддир.²*

Ушбу мисралардан кўриниб турибдики, Рудакий жасоратни инсоннинг маънавий камолоти-га ҳисса қўшадиган юксак ахлоқий фазилатлардан бири деб билган. Жасорат инсон иродасини бошқаришда асосий роль ўйнайдиган энг муҳим фазилатдир. Бинобарин, Рудакий ушбу фазилатнинг инсон шахсиятида шаклланишини таъкидлайди.

Сомонийлар даврида ижод қилган машҳур шоир Абу Шакур Балхий ўзининг “Офариннома” маснавийсини ахлоқ мавзусига бағишлаган. “Офариннома”да шоир инсоннинг турмуш уринишлари, мавжуд ижтимоий тузум билан боғлиқ кўплаб сиёсий, маънавий, маиший масалалар хусусида, ахлоқий-таълимий муаммолар борасида бир мутафаккир файласуф сифатида мушоҳада юритади, ибратли хулосалар чиқаради; ўзининг назарий мулоҳазаларини ҳаёт тажрибасидан, оғзаки ижоддан олинган мўъжаз ҳикоятлар билан исботлаб боради, панд-насихатлар беради; адолатли ҳукмрон ғоясини илгари суради. Хусусан, дostonнинг ҳунар ва илм ўиганишнинг фойдаси, яхшилик ва хайру эҳсоннинг шарофати, адолатнинг нафи-ю зулмнинг касофати тасвирига бағишланган бўлимлари катта тарбиявий аҳамиятга эга.³

Шоир ушбу асарда ақл, маърифат, яхшилик, билим каби мавзуларнинг таҳлилига киришиб, инсонда ахлоқий тарбия устуворлигини ҳаётгй далиллар орқали кўрсатган. Абул Фатҳ Бустий XI аср бошида “Офариннома”ни араб тилига ўгирган. “Офариннома” асари ўша даврларда дидактик асар сифатида шуҳрат қозонган эди. Шоир мазкур маснавийда билимли бўлиш, илм ва ҳунар ўрганиш ҳақида алоҳида тўхталиб, билимли шахс юқори чўққиларни забт этишини таъкидлайди:

*Бад-он кўш, то зуд доно шавӣ,
Чу доно шавӣ, зуд воло шавӣ.⁴*

Таржимаси: Доно (билимли) бўлиш учун ҳаракат қил, доно бўлсанг, тезда кўтариласан.

Илмли шахсларга нисбатан шоҳларнинг эҳтиёжи борлиги ва мамлакатни бошқаришда до-нишмандлардан маслаҳат сўрашларини айтиб, доимий равишда илм ўрганишга даъват этади ва шодликни илм меваси сифатида билади. Шоир маснавийда таълим ва тарбия олган шахсни улуғла-ниб, “ҳаёт давомида таълим олиш” принципини тарғиб қилади.

*Биёмӯз, ҳарчанд битвонӣ,
Магар хештан шод гардонӣ.....
Биёмӯз, то зиндаӣ рӯзу шаб,
Чунин гуфт доно, ки бикшод лаб.*

¹ Рудакий А. Ашъор. Душанбе, «Адиб», 2007, с. 267.

² Рудакий ва Бобо Тохир шеърятидан Шоислом Шомухаммедов таржималари. Т., 1994, 34-бет.

³ Homidiy N. Daholar davrasi. T., "O'qituvchi", 2011, 46-bet.

⁴ Ашъори ҳамасрони Рўдакӣ. Душанбе, «Адиб», 2007, 162-бет.

Таржимаси:

*Ғайратинг борича илм ўрган,
Агар ўргандинг, доим шодсан. ...
Ўрган кечаю кундуз токи тириксан
Доно киши лаб очиб шундай айтган.*

Абу Шакур Балхий мазкур маснавийда инсонларга яхшилик қилишни ва яхшилик инсоннинг ёмонликлардан ҳимоя қилувчи восита эканлигини, шунингдек, худо яхшилик қилган шахсга яхшилик, ёмонлик қилганга эса ёмонлик мукофот беришини айтади. Шоир нуқтаи назаридан ёмонлик инсонни ичидаги яширин оловга ўхшайди, ўзини тўсатдан пайдо қилиб, инсоннинг қилган барча яхшиликлари бир зумда ёниб кетади:

*Ба некї шавад чашим равшан туро,
Зи ҳар бад бувад нек ҷавшан туро.
Зи некї ҳама нек ояд ба ҷой,
Ба некї диҳад низ некї Худой.
Бадї ҳамчу отаиш бувад дар ниҳон,
Ки пайдо кунад хештан ногаҳон.*

Таржимаси:

*Яхшилик кўзларингни ёритиб берар,
Ҳар қандай ёмонликдан сақланиб юрар.
Яхшиликка ҳар доим яхшилик қайтар,
Худо ҳам яхшиликка яхшилик берар.
Ёмонлик яширин оловга ўхшайди.
Ўзини тўсатдан пайдо қилади.*

Сомонийлар даврида яшаб ижод қилган яна бир буюк мутафаккир Закариё ал-Розийдир. Закариё ал-Розий тиббий маълумотни Бағдодда олиб, сўнг у Табарий раҳбарлиги билан Миср, Испания ва бошқа мамлакатларда бўлиб, бир муддат Мовароуннаҳр, Хуросон, хусусан, сомонийлар давлатининг пойтахти Бухорода яшаган. Мутафаккир фалсафий-ижтимоий қарашларида ўқитувчи ва унинг касб масъулиятига эътибор қаратиб, ёзади: “Тарбиячи ўқувчиларнинг камчиликларини ўз вақтида кўрсатиб туриши ва улардан ҳеч қачон ҳафа бўлмаслиги, уларга паст назар билан қарамаслиги, уларга нафратланмаслиги керак. Бунинг ўрнига, юзингизда доим табассум бўлсин, шогирдни хотиржамлик ва жиддийлик билан тингланг”.¹

Закариё ал-Розий таъкидлаганидек, ҳар қандай ҳолатда ҳам ўқитувчи ўқувчиларни тинглаши ва улардан рози бўлишга ҳаракат қилиши керак. Аммо агар ўқувчи хижолат бўлиб ниманидир яширса, бирон бир нарса айтишни истамаса ёки ўзининг ноҳўя ҳаракатларидан уялиб қолса, доно ўқитувчи кўп хавотирга тушмаслиги ва жаҳл қилмаслиги лозим. Шу билан бирга, ўқитувчидан буни кутмаганлигини айтиб, юзидан нимани ҳис қилганини билдириши керак. Шунинг учун ўқитувчи ҳар доим дарс пайтида ҳам, таълим жараёнида ҳам ўқувчининг руҳий ҳолатини ҳисобга олиши ва моҳир ўқитувчи сифатида ҳаракат қилиши керак.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, бугунги глобаллашув жараёнида цивилизациялар тўқнашувви кучайиб, дунёда кўплаб муаммоларни келтириб чиқишга сабаб бўлган бир даврда миллий кадриятларимизни ҳимоя қилиш долзарб масалалардан бирига айланди. Миллий кадриятларимизни ўрганиш ва тадқиқ этиш, шу асосда миллий тараққиётни шаклланишига эътибор қаратиш муҳимдир. Ҳар қандай халқ ва миллат юксалишининг асосий элементларидан бири бу ўтмишдаги бой тажрибаларни таълим ва тарбия соҳасида қўллашдир. Замонавий таълим ва тарбия тизимини янада такомиллаштириш учун қуйидагиларга эътибор беришимиз лозим:

– таълим ва тарбия тизимини модернизациялаш жараёнида сомонийлар даврида ижод қилган мутафаккирларнинг педагогик қарашларини амалиётга татбиқ этиш мақсадга мувофиқдир;

– таълим тизимида сомонийлар даврида ижод қилган мутафаккирларнинг педагогик меросидан самарали фойдаланиш бу соҳада қутилган самарадорликка эришиш имконини беради;

– сомонийлар даврида ижод қилган мутафаккирларнинг асарларида инсоннинг иймони поклиги ва мустаҳкамлиги билан бир қаторда, ахлоқ-одоби, муомала маданияти, қундалик инсоний ва оилавий муносабатлари, маҳалла, қариндош-уруғ, қўни-қўшнилар билан ўзаро муомаласига алоҳида эътибор берилади. Бугунги кунда олий таълим тизимида “Педагогика назарияси ва тарихи”,

¹ Рази Абу Бакр. Духовная медицина. Душанбе, “Ирфон”, 1990, с. 12.

“Диншунослик”, “Таълим фалсафаси” каби ўқув фанларини ўқитиш жараёнида мазкур мутафаккирлар ғояларидан фойдаланиш муҳим педагогик восита ҳисобланади. Уларнинг ёшлар тарбияси-га оид педагогик меросни ўрганиш ёш авлодни жамиятнинг ҳар томонлама шаклланган аъзолари қилиб тарбиялашда муҳим аҳамиятга эга.

Karimova Dilfuza Abduqayumovna (Navoiy viloyat XTXQTMOHM katta o‘qituvchisi)
YOSHLARNING ZAMONAVIY MADANIY QIYOFASINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI

Аннотация. Мақоллада bugungi kunda yoshlarning zamonaviy madaniy qiyofasini shakllantirish, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiq ruhda tarbiyalash masalalari yoritilgan.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы формирования современного культурного образа современной молодежи, воспитания ее в духе приверженности национальным и общечеловеческим ценностям.

Annotation. The article deals with the formation of a modern cultural image of modern youth, educating them in the spirit of adherence to national and universal values.

Калит so‘zlar: yoshlar, madaniy qiyofa, umuminsoniy qadriyat, an’ana, milliy ruh, mafkura, tarbiya, ta’naviyat.

Ключевые слова: молодежь, культурный образ, общечеловеческие ценности, традиции, национальный дух, идеология, воспитание, духовность.

Keywords: youth, intelligence, human values, traditions, national spirit, ideology, education, spirituality.

Darhaqiqat, shiddat bilan rivojlanayotgan hayotimizda ro‘y berayotgan yuksalish jarayonlari o‘zini barcha sohalarida namoyon etmoqda. Binobarin, mustaqillikka erishgan yillarimizning ilk davrida biz o‘zimizning milliy o‘zligimizni anglash, boy tarixiy-ma’naviy hamda ilmiy merosimizning asl mazmun-mohiyati, mag‘zini chaqish va uni ro‘yobga chiqarishga intilgan bo‘lsak, endilikda xalqimiz jipslanib “milliy tiklanishdan – milliy yuksalish” g‘oyasini sobit qadamlik bilan amalga oshirishga kirishdi. Bu davrda jamiyatimizda ijtimoiy tafakkurning yuksalish tendensiyasi qaror topishi, unga xos ham milliy, ham umuminsoniy qadriyatlarning mujassamligi e’tirof etilmoqda.¹ Milliy ruh va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘un bo‘lgan ijtimoiy tafakkur – mamlakatimiz barqaror rivojlanishining o‘zan mezon va mustahkam poydevoriga aylanmoqda.

Bugun O‘zbekistonda yoshlarning ezgu maqsadlarini hayotga tatbiq etishlari uchun zarur barcha sharoitlar yaratilmoqda. Yoshlar muammolari davlat siyosati darajasida hal etilmoqda. 2017-yil 30-iyunda mamlakatimiz yoshlari hayotida yangi sahifa ochildi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tashabbusi bilan O‘zbekiston Yoshlar ittifoqi tashkil etildi, uning asosiy faoliyati yoshlarning barcha tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash va amalga oshirishga qaratildi.²

Yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularda ijodkorlik, kreativlik qobiliyatlarini yanada rivojlantirish maqsadida qator yangi loyihalar ishlab chiqilmoqda.

Yoshlarni yuksak axloq va intizomli qilib tarbiyalash, ularning sifatli ta’lim olishi va vatanparvarlik ruhida voyaga yetishi mamlakat iqtisodiy va siyosiy taraqqiyotining kaliti hisoblanadi. Bu esa ijtimoiy barqarorlik va muvaffaqiyat asosidir. Yoshlarni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash, ularni ijtimoiy va ijodiy faollikka undashda milliy-umuminsoniy an’analarning ahamiyati, bugungi kunda yoshlar tarbiyasi muammolari deyarli barcha mamlakatlar uchun umumiy masaladir. Yoshlar tarbiyasi mavzusi bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev BMT Bosh Assambleyasi 72-sessiyasida shunday dedi: “Bugungi dunyo yoshlari – son jihatidan butun insoniyat tarixidagi eng yirik avloddir, chunki ular 2 milliard kishini tashkil etmoqda.”³

¹Shavkat Mirziyoyev. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. “O‘zbekiston” nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2020-yil.

² O‘zbekiston “Kamolot” yoshlar ijtimoiy harakatining 2017-yil 30-iyun kuni O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti ishtirok etgan IV qurultoyi.

³ O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 19-sentabr kuni Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida nutqi.

MUNDARIJA

FIZIKA-MATEMATIKA

Саидов Амин Сафарбаевич, Усмонов Шукрулло Негматович, Асатова Умида Пулатовна, Жоббаров Жўрабек Жуманазар ўғли, Исмаилов Шавкат Кузиевич. Нанокристаллические структуры в полупроводниковых твердых растворах $(\text{GaAs})_{1-x}(\text{ZnSe})_x$ и $\text{Ge}_{1-y}\text{Sn}_y$	3
Khayitova Khilola. Spectrum and Resolvent of the Friedrichs Model with Rank 3 Perturbation.....	7
Seytov Shavkat Jumaboyevich, Obidjonov Islombek Nuriddinxo‘ja o‘g‘li. Coexistence Chaotic Behaviors on the Evolution of Populations of the Biological Systems Modeling by Three Dimensional Quadratic Mappings.....	14
Rakhimov Ikham Davronbekovich. A Generalized (G'/G) – Expansion Method for the Non-Linear Schrodinger Equation with Self Consistent Sources.....	18
Абидов Одилжон Салахович. Фазовий тасаввурни ривожлантиришда чизма геометриядан масалалар ечишнинг ўрни.....	24

FALSAFA

Мухаммадиева Олия Нарзуллаевна. Оилавий муносабатларнинг барпо этилишида томонларнинг алоҳида роли, шарқона қарашлар ва урф-одатлар нигоҳида.....	27
Ибрагимова Найира Анваровна. Экологик хавфсизликни таъминлашнинг ижтимоий-фалсафий таҳлили.....	30
Жураев Бобомурод Тожиевич. Сомонийлар даври мутафаккирларининг фалсафий-ижтимоий қарашларида таълим ва тарбия масалалари.....	33
Karimova Dilfuza Abduqayumovna. Yozhlarning zamonaviy madaniy qiyofasini shakllantirish masalalari.....	37

TILSHUNOSLIK

Эгамназарова Дурдона Шухратиллаевна. Экспрессивлик категориясининг ёндаш ҳодисалар билан алоқаси масалалари.....	40
Атаджанова Нодирабегим Насимхўжа қизи. Ижтимоий гуруҳга мансублик феномени – тилшунослик объекти сифатида.....	45
Жумаев Турсунали. Фонетик реликтивлик ва унинг ўрганилиши масаласи.....	50
Umirzakov Qodirjon Toyirjonovich, Yusupov Odiljon Rasulovich. Kompyuter lingvistikasi va internet tarmog‘ida tilshunoslikning o‘rni va roli.....	54
Мухтарова Шахноза Файзуллаевна. Родовые отношения слов (гипонимии).....	57
Мусурманкулова Мадина Носировна. Формирование сопоставительно-диалектологической компетенции.....	60

ADABIYOTSHUNOSLIK

Sabirova Zebo Zokirovna. Ramziy-poetik obrazning badiiy-estetik yangilanishi.....	66
Турдиев Жаҳонгир Зафариддин ўғли. “Меърожнома” асарининг Истанбул нухаси ва унинг матн компонентлари.....	70
Ҳакимжонова Раъно. Заҳриддин Муҳаммад Бобур лирикасида ижтимоий мотивлар.....	73
Искандарова Нодира Баҳромбековна. Қиёсий адабиётшунослик тизимида таржима.....	76
Гадоева Мавлюда Ибрагимовна. Алишер Навоий ғазалларининг инглизча ва русча таржимасида соматизмларнинг ифодаланиши.....	80

PEDAGOGIKA

Ахмадов Олимжон Шодмонович. Бухоро амирлигида янги усул мактаблари фаолияти. Ютуқлари ва муаммолар.....	85
Қодиров Олим Одилевич. Умумтаълим мактаблари инглиз тили дарсларида тил кўникмаларини ривожлантириш.....	88
Қаршиева Дилбар Эшпўлатовна. Малакавий амалиёт педагогик касбий компетенцияларни шакллантириш омили сифатида.....	92
Polvonov Xudaybergan, Eshchanov Erkabay, Ataniyozov Otaniyoz. Organik kimyo kursining “alkenlar” mavzusini o‘qitishda grafik organayzerlardan foydalanish.....	95
Ахмедова Махлиё Тоштемировна. Она тилини ўқитишда сўзларни образли ифодалашнинг билиш жараёнидаги тавсифи хусусида.....	99